

הפיקוח על הוראת תושבע"פ בבתי ספר ממלכתיים-דתיים

דגם תשובות בתלמוד – מסכת בבא קמא, מס' 6281, קיץ תשפ"ו, 2026

הערה למעריכים: הדברים שכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחנים.

**פרק ראשון**

בפרק זה הנבחנים צריכים לענות על שש מן השאלות 1–10.

**1. "הדר בחצר חברו שלא מדעתו"**

**א.** מקרה א שאין בו ספק: אדם שאינו עשוי לשכור בתים, גר בחצר חברו שאינה עומדת להשכרה שלא מדעתו של בעל החצר.

הדין: האדם שגר בחצר חברו אינו צריך להעלות שכר לבעל החצר.  
אין במקרה זה ספק כי הדר בחצר אינו נהנה ובעל החצר אינו חסר.  
מקרה ב שאין בו ספק: אדם שעשוי לשכור בתים, גר בחצר חברו שעומדת להשכרה שלא מדעתו של בעל החצר.  
הדין: האדם שגר בחצר חברו צריך להעלות שכר לבעל החצר.  
אין במקרה זה ספק כי הדר בחצר נהנה ובעל החצר חסר.

[הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב לציין ולהסביר בנוגע לאחד מן המקרים.]

(דף כ, ע"א)

**ב.** (1) על פי בעלי התוספות, במקרה שבעל החצר חסר והדר בחצר חברו שלא מדעתו אינו נהנה הדין הוא שהדר בחצר חברו פטור, כי הוא לא נהנה [כלומר לא הרוויח ממון], ובנוגע להפסד של בעל החצר זהו "גרמא" ופטור (תוד"ה "זה אין נהנה").

(2) על פי הרמב"ם, במקרה שבעל החצר חסר והדר בחצר חברו שלא מדעתו אינו נהנה הדין הוא שהדר בחצר חברו חייב, כי הוא חיסר ממון מבעל החצר.

**ג.** (1) הדר בחצר חברו שלא מדעתו גוזל מבעל החצר את תשמיש הקרקע, ולכן הוא חייב כאשר יש לבעל החצר חיסרון ממוני.

הסיוע: הרמב"ם הביא דין זה בהלכות גזלה ולא בהלכות שכירות כפי שהיה צפוי להיות. משמע שהחוב של הדר בחצר חברו שלא מדעתו אינו מדין שכירות אלא מדין גזלה.

(2) על פי הרמב"ם, קרקע אינה נגזלת אבל תשמישי קרקע נגזלים, ולעומת זאת על פי בעלי התוספות גם תשמישי קרקע אינם נגזלים.

**2. "הכלב והגדי שקפצו מראש הגג" (דף כא, ע"ב)**

**א.** אב הנזיקין הוא "רגל" כי כלב וגדי מועדים לקפוץ [ואין זה מעשה משונה שלהם. אילו היה זה מעשה משונה שלהם היה זה תולדה של "קרן"].

**ב.** (1) אם הכלים היו מונחים קרוב לכותל הם לא היו נשברים בקפיצה של הכלב והגדי כי בהמשך הגמרא כתוב שקפיצתם אינה קרובה לכותל.

(2) האפשרויות: הכלים לא היו רחוקים מן הכותל ולא קרובים אליו [באופן שהם יישברו גם בקפיצה וגם בנפילה]. אָנו: הכלים היו קרובים לכותל אבל מדובר בכלים ארוכים שקצה אחד שלהם רחוק מן הכותל [באופן שבקפיצה יישבר הצד הרחוק מן הכותל ובנפילה יישבר הצד הקרוב לכותל].

הסבר: אם הכלב והגדי נפלו מן הגג נחשב המקרה ל"תחילתו בפשיעה וסופו באונס" כי השארת הכלב והגדי על הגג היא פשיעה כיוון שדרכם לקפוץ והם עלולים לשבור את הכלים בקפיצתם, אבל בסופו של דבר הם לא קפצו אלא נפלו ונפילתם היא אונס שהבעלים לא היה יכול להעלות בדעתו.

[הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב ולהסביר בנוגע לאחת מן האפשרויות.]

(תוד"ה ד"ה "הא נפלו פטורין")

**ג.** הכלים היו קרובים מאוד לכותל.

הבעלים של הכלב והגדי פטורים כי כל המקרה הוא אונס ואין במקרה זה פשיעה בכלל, מכיוון שאילו הכלב והגדי היו קופצים כדרכם הם לא היו נוחתים על הכלים הקרובים מאוד לכותל, ורק בגלל שהם נפלו הם נחתו על הכלים וישברו אותם.

3.

אישו משום חיצו או משום ממונו (דף כב, ע"א-ע"ב)

- א. (1)** רבי יוחנן לא קיבל את הדעה של ריש לקיש כי ממון שחייבה התורה על היזקו יש בו ממשות, אבל שלהבת אש אין בה ממשות. לכן ברור שחייב על נזקי אש אינו משום ממונו.
- ב. (2)** מתחילת הפסוק "כי תצא אש..." משמע שיצאה האש מעצמה, כלומר שאדם הדליק בתוך שלו והאש התפשטה מעצמה לשדה חברו. אבל הפסוק מסיים: "שלם ישלם המבעיר את הבערה", דהיינו הפסוק מכנה את המדליק בתוך שלו "מבעיר" כאילו הוא הדליק בידי את הבערה בגדיש של חברו. משמע שחייב האדם בנזקי אישו הוא משום שהאש נחשבת כחץ שזרק, שהאש המתפשטת נידונה ככוחו של המדליק.
- (3)** – מכיוון שהסברה היא כדעת ריש לקיש, רבי יוחנן היה צריך להעמיד את הפסוק לדרשה אחרת.
- הגמרא מניחה קעת שרבי יוחנן שסובר אישו משום חיצו אינו סובר אישו משום ממונו, ולפי זה במקרה שכלו לו חיצו, דהיינו שנפלה הגדר שהייתה ראויה לעמוד בפני הדלקה [והיה יכול למנוע את התפשטות האש ולא עשה זאת] יהיה פטור לדעת רבי יוחנן. ועל כך שאלה הגמרא מדוע לא יתחייב משום ממונו כריש לקיש.

[הערה למעריכים: על התלמידים להסביר תירוץ אחד.]

(דף כב, ע"א, תוד"ה "רבי יוחנן")

- ג.** הקושיה: על פי המשנה, אם אדם הדליק גדיש והיה עבד כפות לגדיש וגדי סמוך לגדיש – המדליק פטור על הגדי והגדיש משום ש"קם ליה בדבריה מיניה", כלומר שכאשר אדם ראוי להתחייב בשני עונשים אחד חמור ואחד קל (כמו מיתה ותשלומין) הוא חייב רק בעונש החמור ופטור מן העונש הקל, וכיוון שהוא חייב מיתה על העבד הוא פטור מתשלומין על הגדי והגדיש. אולם לדעת ריש לקיש שאישו משום ממונו, המדליק יתחייב לשלם כמו שחייבה התורה את בעל השור שהרג שורו עבד, בתשלום שלושים שקלים [ולא יתחייב מיתה כי אדם אינו מתחייב מיתה כשממונו הורג אדם אחר].
- התירוץ: על פי ריש לקיש, מדובר במשנה שהמדליק הצית את האש בגופו של העבד (ולא שהצית את הגדיש והתפשטה האש אל העבד), ואם כן הוא הרג את העבד בידיים ממש, ולכן הוא מתחייב מיתה על רציחת העבד ונפטר מחיוב התשלומים על הגדי והגדיש.

4.

"הפורץ גדר בפני בהמת חברו"

- א. (1)** מדובר בכותל רעוע, והפורץ פטור מתשלום בעבור הכותל כי לכותל רעוע אין שווי מכיוון שהוא עומד להריסה.
- (2)** הפורץ פטור מתשלום בעבור הבהמה שיצאה וברחה.
- רש"י הוכיח שהפורץ פטור מתשלום מן המשנה שכתוב בה שאם לסטים פרצו את גדר הדיר [שהייתה נעולה כראוי] והבהמה יצאה והזיקה – בעל הבהמה פטור וגם הלסטים פטורים.
- (דף נה, ע"ב – דף נו, ע"א)
- ב. (1)** נימוקים:

- המקרה שמובא בגמרא הוא "הפורץ גדר בפני בהמת חברו". אילו הדיון היה בנוגע לתשלום בעבור הכותל המקרה היה 'הפורץ גדר חברו' ולא הייתה מוזכרת הבהמה כלל.
- המקרה "הפורץ גדר בפני בהמת חברו" הובא בגמרא בהקשר למשנה "הכונס צאן לדיר". במשנה זו מדובר על בהמה שיצאה והזיקה והדיון הוא בנוגע לחיוב תשלום בעבור הנזק שהזיקה הבהמה. לכן גם "הפורץ גדר בפני בהמת חברו" הוא בהקשר לתשלום בעבור הנזק שהזיקה הבהמה.
- הגמרא העמידה את "הפורץ גדר בפני בהמת חברו" בכותל רעוע. הדין במקרה זה הוא "פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמיים". אולם אדם שפרץ כותל של חברו בוודאי חייב בדיני אדם ועליו לשלם בעבור הכותל אף אם הוא רעוע [וגובה התשלום הוא בהתאם לאיכות הכותל].

[הערה למעריכים: על התלמידים להסביר שני נימוקים.]

- (2)** ההבדל: אדם פרץ כותל בריא בפני בהמת חברו והבהמה יצאה והזיקה – הפורץ חייב. לסטים פרצו כותל בריא והבהמה יצאה והזיקה – הלסטים פטורים.

הטעם להבדל: כוונתם של הלסטים שפרצו את הכותל הייתה לגנוב את הבהמה, אך הם לא השלימו את כוונתם ולא הוציאוה מרשות הבעלים. אומנם בעקבות פריצת הכותל יצאה הבהמה והזיקה, אך כיוון שלא הם הוציאוה מרשות הבעלים – לא עברה הבהמה לרשותם, ולכן הם פטורים מלשלם בעבור הנזק שהזיקה הבהמה. לעומת זאת, אדם שפרץ כותל בריא בפני בהמת חברו לא התכוון לגנוב את הבהמה, אלא התכוון שהבהמה תצא ותזיק והבעלים יתחייבו בנזק, וזה בדיוק מה שאירע; לכן יש לחייבו על הנזק שהזיקה הבהמה.

ג.

|                   |                               |                                                           |
|-------------------|-------------------------------|-----------------------------------------------------------|
| תשלום בעבור הכותל | תשלום בעבור הנזק שהזיקה הבהמה |                                                           |
| חייב              | חייב                          | הפורץ כותל <u>בריא</u> בפני בהמת חברו והבהמה יצאה והזיקה. |
| חייב              | פטור                          | הפורץ כותל <u>רעוע</u> בפני בהמת חברו והבהמה יצאה והזיקה. |

5.

"נפלה לגינה ונהנית" ו"מבריא ארי מנכסי חברו" (דף נז, ע"ב – דף נח, ע"א)

א. היה אפשר לחשוב שבמקרה שנחבטה הבהמה בעל הבהמה יהיה פטור כי בעל הגינה הוא "מבריא ארי מנכסי חברו", כלומר הוא הציל מנזק באמצעות פירותיו את בהמת חברו שלא נחבטה בקרקע ובכך קיים מצווה, ולכן הוא אינו מקבל תשלום על פירותיו.

ב. (1) שני התנאים: 1. ההצלה הייתה שלא מדעת המציל. 2. למציל היה הפסד כספי.  
(2) I. מקרה א ודינו (בבא מציעא צג, ע"ב) – שומר חנם שהבריא את הארי ובכך הציל את העדר שעליו הוא שומר [והוא הדין כל אדם שהבריא והציל], על ידי שהביא מקלות וקרא לרועים אחרים, והוציא הוצאות על כך [אף שלא היה חייב לעשות זאת] – בעל העדר משלם לו את הוצאותיו.  
מקרה ב ודינו (בבא קמא קטו, ע"ב) – אדם שראה ששטף נהר את חמורו ואת חמור חברו, והניח את חמורו לטבוע והציל את חמור חברו – בעל החמור משלם לו את שכרו על ההצלה [אבל מחיר חמורו אין צריך לשלם לו].

מקרה ג ודינו (בבא מציעא לא, ע"ב) – אדם שהחזיר אבדה ובשל כך הפסיד זמן מלאכתו – בעל האבדה משלם לו שכרו כפועל בטל.

[הערה למעריכים: על התלמידים לבחור אחד מן המקרים, להסביר אותו ולכתוב את הדין במקרה זה.]  
II. קושיה ממקרה א – לכאורה כיוון שאחד מן התנאים לא התקיים, דהיינו שההצלה הייתה מדעת המציל, נחשב "מבריא ארי מנכסי חברו" ואינו צריך לקבל תשלום על הוצאותיו.  
קושיה ממקרה ב – לכאורה כיוון שאחד מן התנאים לא התקיים, דהיינו שההצלה הייתה מדעת המציל, נחשב "מבריא ארי מנכסי חברו" ואינו צריך לקבל תשלום על הוצאותיו.  
קושיה ממקרה ג – לכאורה כיוון שאחד מן התנאים לא התקיים, דהיינו שההצלה הייתה מדעת המציל, נחשב "מבריא ארי מנכסי חברו" ואינו צריך לקבל תשלום על הוצאותיו.

[הערה למעריכים: על התלמידים להסביר את הקושיה מן המקרה שבחרו בתת-סעיף ב(2)].

(3) התנאי: ההצלה היא מאירוע שאין ודאות שיהיה הפסד ["כגון שהארי רחוק, ואין יודע אם יבוא כאן הארי אם לאו"].

תירוץ הקושיה ממקרה א – ההצלה מן הארי הייתה מהפסד ודאי ולכן אינו נחשב "מבריא ארי מנכסי חברו" שאינו מקבל כלום, ובעל העדר צריך לשלם.

תירוץ הקושיה ממקרה ב – ההצלה מן הנהר הייתה מהפסד ודאי ולכן אינו נחשב "מבריא ארי מנכסי חברו" שאינו מקבל כלום, ובעל החמור צריך לשלם.

תירוץ הקושיה ממקרה ג – הצלת האבדה הייתה מהפסד ודאי ולכן אינו נחשב "מבריא ארי מנכסי חברו" שאינו מקבל כלום, ובעל האבדה צריך לשלם.

[הערה למעריכים: על התלמידים להסביר את תירוץ הקושיה מן המקרה שבחרו בתת-סעיף ב(2)].

(דף נח, ע"א, תוד"ה "א"נ מבריא ארי")

[הערה למעריכים: על תת-סעיף (1) – 24%; על תת-סעיף (2) – 38%; על תת-סעיף (3) – 38%]

## 6. נזקי אש – ליבה וליבתה הרוח

**א. (1)** אדם שליבה את האש, ואין בליביו כדי ללבות, אלא לובתה האש רק בעזרת הרוח והזיקה – מדוע הוא פטור, הרי לכאורה הוא דומה למי שזורה תבואה בשבת בעזרת הרוח שדינו חייב? [מדין "זורה ורוח מסייעת" אפשר ללמוד שמה שאדם עושה בסיוע הרוח נחשב כעושה לבדו, ולעומת זאת מדין ליבוי האש עולה שמה שאדם עושה בסיוע הרוח אינו נחשב כעושה לבדו].

**(2)** החיוב בשבת ב"זורה ורוח מסייעת" הוא משום שבשבת "מלאכת מחשבת אסרה תורה" ועל ידי סיוע הרוח התקיימה מחשבתו, אבל בעניין נזקי אש כאשר האש לובתה בעזרת הרוח נחשב שרק גרם להיזק ו"גרמא בנזקין פטור".

(דף ס, ע"א)

**ב. (1)** קושיית הראב"ד: פסק הרמב"ם מבוסס לכאורה על הברייתא שבגרמא, ואם כן מדוע לא חילק הרמב"ם, כפי שחילקה הברייתא, בין מקרה שיש בליביו לבדו כדי ללבות את האש שאז הוא חייב, ובין מקרה שאין בליביו לבדו כדי ללבות את האש שאז הוא פטור?

**(2)** הסתירה: בהלכות נזקי ממון כתב הרמב"ם שאם הנזק אירע בסיוע הרוח – חייב, ואילו בהלכות שכנים כתב הרמב"ם שאם הנזק אירע בסיוע הרוח – פטור.

**ג. (1)** הברייתא המצוטטת בסעיף א לא נפסקה להלכה לפי הרמב"ם.

ברייתא זו סוברת על פי פירושו של רב אשי שגרמא בנזקין פטור. הרמב"ם לא חילק בין "גרמא בנזקין" ל"דינא דגרמי" ולפי זה הברייתא היא כמאן דאמר שלא דיינין דינא דגרמי. אולם ההלכה היא שדיינין דינא דגרמי והמשמעות לפי הרמב"ם היא שגרמא בנזקין חייב. לכן הברייתא לא נפסקה להלכה.

**(2)** בהלכות שכנים מדובר על נזק של עפר שאירע בסיוע הרוח; המזיק התכוון שהעפר ייפול לארץ, ואין לו שום עניין ורצון שהעפר יעוף למקום אחר ויזיק, והרוח פועלת להיפך מכוונתו – לכן הוא פטור. לעומת זאת, בהלכות נזקי ממון מדובר על נזק של אש שאירע בסיוע הרוח; המזיק התכוון ללבות את האש ולהוליקה, והרוח מסייעת לו לממש את רצונו – לכן הוא חייב.

## 7. נוטל רכוש חברו ללא רשות על מנת לשלם

**א. דעה א** [רבא בשם רב נחמן] – דוד שאל בנוגע לטמון באש אם ההלכה היא כרבי יהודה [שמחייב את המדליק] או כחכמים [שפטורים אותו].

דעה ב [רב הונא] – דוד שאל אם מותר לאדם להציל את עצמו על ידי הזקת נכסי חברו. א: האם המציל את עצמו על ידי הזקת ממון חברו חייב לשלם על הנזק.

דעה ג [רבנן ואיתימא רבה בר מרי] – דוד שאל אם מותר ליטול גדישים של שעורים השייכים לישראל כדי להאכיל את בהמתו ולשלם אחר כך בגדישים של עדשים השייכים לפלשתים.

(דף ס, ע"ב)

**ב. (1)** מותר לאדם ליטול רכוש מחברו שלא מדעתו על מנת לשלם כאשר התשלום כבר נמצא בידו והוא מזכה אותו לחברו על ידי אחר, והוא עדיף מרכוש חברו [כמו למשל לשלם בעדשים הנמצאות בידו תמורת שעורים שנוטל].

**(2)** הסיבה להיתר במקרה זה היא שזוהי זכות לחברו שיקבל תשלום עדיף, וזכין לו לאדם שלא בפניו.

**ג. (1)** הסברה: אדם אינו רשאי לסחור בממון חברו שלא מדעת חברו, כי ייתכן שחברו בעל השעורים מעדיף שיהיו לו שעורים אף שעדשים נחשבים יותר, או שיש לו סיבה אחרת ובגללה הוא איננו מעוניין למכור או להחליף את השעורים [הלכל ההלכתי "זכין לו לאדם שלא בפניו" נאמר רק כאשר יש זכייה ואין שום צד של הפסד].

הראיה מחמסן: על פי הגמרא בהמשך הפרק (דף סב, ע"א), חמסן נותן כסף תמורת החפץ שהוא לוקח, ומן הסתם ייתכן שאף יותר מדמי החפץ, ואף על פי כן ברור שאסור לעשות זאת.

**(2)** בעל "קצות החושן" דחה את הראיה של המהרש"ל מדין חמסן כי חמסן לוקח את החפץ של חברו בפניו ולמרות מחאתו, ולכן ברור שאין זו זכות בעבורו. אבל מותר לזכות לחברו עדשים וליטול את השעורים שלא בפניו כי מן הסתם זוהי זכות לו [אלא אם כן ימחה על כך כאשר ייוודע לו ויתברר שאין זו זכות בעבורו].

8. "המדליק את הגדיש" (דף סא, ע"ב – דף סב, ע"א)

א. הדין: פטור מלשלם.

הטעם: לא היה לו להעלות בדעתו שאדם יניח ארנק בגדיש [סברה].

(דף סא, ע"ב, תוד"ה "אלא אמר רבא")

ב. אם הזיקה האישה לדינר – משלמת דינר זהב כי הזיקה בידיים [ומזיק בידיים משלם את מלוא הנזק אף אם חשב שהוא מזיק לחפץ זול יותר].

אם האישה פשעה בו – משלמת דינר של כסף כי היא יכולה לומר שהיא קיבלה על עצמה שמירה של דינר כסף ולא שמירה של דינר זהב.

ג. (1) הספק של רב אשי: בעל הכספת טען שהייתה בכספת מרגלית, ורב אשי הסתפק אם אנשים רגילים להניח מרגלית בכספת ואז המזיק ישלם דמי המרגלית או שאנשים אינם רגילים להניח מרגלית בכספת ואז המזיק לא ישלם דמי המרגלית.

(2) במקרה של דינר זהב היה לאישה להעלות על דעתה שזהו דינר של זהב והוא אומר לה שהוא של כסף רק כדי שתסכים לשמור עליו, ובמקרה של ארנקי בגדיש ברור שלא היה למזיק להעלות על דעתו שיש ארנקי בגדיש. ובמקרה של המרגלית בכספת ספק אם המזיק היה צריך להעלות בדעתו שיש בכספת מרגלית או לא. א: המקרה של מרגלית בכספת מצוי פחות מאשר המקרה של דינר זהב ומצוי יותר מאשר ארנקי בגדיש ולכן יש ספק במקרה של מרגלית בכספת (דף סב, ע"א, תוד"ה "מי מנח").

9. דמי בוש (דף פו, ע"א-ע"ב)

א. (1) "וְיִקְצְתָּהּ אֶת כָּפָה" [של האישה שהחזיקה במבושיו של מכה בעלה, והכוונה היא לתשלום ממון] (דף פג, ע"ב, רש"י ד"ה "והמתבייש").

(2) לפי רבי מאיר, דמי בוש מעריכים לכולם [גם לעשירים וגם לעניים] באופן שווה כפי המעמד של בן חורין שירד מנכסיו. לפי רבי יהודה, דמי בוש מעריכים לכל אחד לפי מעמדו. לפי רבי שמעון, דמי בוש מעריכים לכל אחד פחות ממעמדו [כדי להקל על המבייש]: עשירים מעריכים כפי המעמד של בני חורין שירדו מנכסיהם, ועניים מעריכים כפי המעמד של עניים פחותים.

ב. (1) על פי משנתנו, דמי בוש מעריכים על פי מעמדם של המבייש והמתבייש. על פי רבי מאיר, דמי בוש מעריכים לכולם באופן שווה [כפי המעמד של בן חורין שירד מנכסיו].  
על פי משנתנו (בהמשך, דף פו, ע"ב), המבייש את הסומא חייב, ואילו על פי רבי יהודה (בברייתא שם) לסומא אין בוש.

(2) הסבר הגמרא: דברי רבי יהודה "סומא אין לו בוש" נוגעים למקרה שבו הסומא הוא המבייש ורוצים לקחת ממנו דמי בוש. אבל כאשר הסומא הוא המתבייש וצריכים לשלם לו דמי בוש, מסכים רבי יהודה לדעת משנתנו שהמבייש את הסומא חייב.

הדחייה: בנוגע לישן מחלקת משנתנו בין המבייש את הישן לישן שבייש, אבל בנוגע לסומא משנתנו אינה מחלקת ומכאן שאין הבדל ולא רק המבייש את הסומא חייב אלא גם סומא שבייש חייב, ולא כרבי יהודה.

ג. (1) שני צדדי הספק לפי רב זביד: האם חיוב דמי בוש הוא משום הרגשת הבושה של המתבייש [שפניו חפו מחמת הבושה], והרי אדם זה מת בלי שנודע לו שביישוהו, ולא הרגיש בושה כלל, ואם כן המבייש פטור מתשלום. או שחיוב דמי בוש הוא משום הזלזול בכבודו בפני רבים, והרי זלזל בו, ואם כן המבייש חייב בתשלום.

(2) שני צדדי הספק לפי רב פפא: האם חיוב דמי בוש הוא משום הבושה של המתבייש עצמו, והרי אדם זה מת בלי שנודע לו שביישוהו, ולא הרגיש בושה כלל, ואם כן המבייש פטור מתשלום. או שחיוב דמי בוש הוא משום הבושה של המשפחה, והרי יש בושה למשפחה, ואם כן המבייש חייב בתשלום.

## 10. יסודות תורה שבעל פה

- א.** (1) תקופת הסבוראים הייתה במאות השישית והשביעית [אחרי תקופת האמוראים]. הסבוראים חיו בבבל. הסבוראים נקראים כך מפני שהם הסבירו את ההוראות וההלכות בתלמוד.
- (2) תקופת הגאונים הייתה מן המאה השביעית עד המאה האחת עשרה [אחרי תקופת הסבוראים]. הגאונים חיו בבבל.
- חיבור מתקופת הגאונים: סידור רב עמרם גאון, סידור רב סעדיה גאון, שאילתות דרב אחאי גאון, איגרת רב שרירא גאון.
- [למעריכים: על התלמידים לציין חיבור אחד; לקבל תשובות מתאימות נוספות.]
- (עמ' 23–24)
- ב.** (1) הם חושבים ששלום הוא אחדות בדעות ובתכונות.
- (2) ריבוי של שלום הוא להראות שלכל הצדדים ולכל השיטות יש מקום, כל אחד לפי ערכו, מקומו ועניינו. תלמידי חכמים מרבים שלום כי הם מרחיבים ומבארים דברי חוכמה חדשים בפנים מפנים שונים שיש בהם ריבוי וחילוק עניינים, ובזה הם מרבים שלום.
- (עמ' 62)
- ג.** בית הלל היו נוחים ועלובים, והיו שונים דבריהם ודברי בית שמאי, והיו מקדימים את דברי בית שמאי לדבריהם.
- (עמ' 63)

## פרק שני – קטע שלא נלמד

בפרק זה הנבחרים צריכים לענות על ארבע מן השאלות 11–15.

- 11.** האם דווקא בנוגע למיתה זקוקים לאומד כדי לקבוע שעל ידי מכה בחפץ כזה אדם יכול למות, ועל ידי מכה בחפץ כזה אדם אינו יכול למות, אבל לנזקין אין צורך באומד אלא גם מכה בחפץ כלשהו מחייבת בתשלומי נזקין. או שאין חילוק בין מיתה לנזקין ויש צורך באומד גם לנזקין.
- 12.** על פי המשנה, כאשר עומק הבור הוא עשרה טפחים – בעל הבור חייב על מיתת בהמה שנפלה לבור. אבל כאשר עומק הבור הוא פחות מעשרה טפחים – בעל הבור פטור מתשלום בעבור בהמה שנפלה לבור ומתה, וחייב על נזק שנגרם לה. לכאורה הכוונה במקרה השני היא שעומק הבור הוא מטפח ועד עשרה טפחים, ואם כן משמע שאין אומד לנזקין ובכל שיעור חייבים על נזק.
- 13.** **א.** על פי הברייתא, כאשר אדון הכה בכותל כנגד עינו של עבדו וסימא אותו בכך – אין העבד יוצא לחירות. לכאורה משמע שהטעם לדין זה הוא משום שאנו אומדים שמכה על הכותל אין בה כדי לסמא את העבד, ואם כן משמע שיש אומד לנזקין.
- ב.** דחייה: הטעם שאין העבד יוצא לחירות במקרה שבברייתא הוא משום שאנו אומרים שהוא הפחיד את עצמו, כלומר סימוי עינו של העבד לא נעשה באופן ישיר על ידי האדון ["גרמא"].
- 14.** **א.** אפשר לתלמוד שיש אומד לנזקין.
- ב.** על פי הברייתא אומדים את דמי הריפוי ואת דמי השבת המגיעים לניזק ואותם משלם המזיק גם אם בסופו של דבר יתברר שהוצאות הריפוי והשבת היו גבוהות יותר או נמוכות יותר. משמע שיש אומד לנזקין.
- 15.** הלימוד של שמעון התימני: כמו שאגרוף אפשר להביאו לבית הדין כדי שיאמרו אם ראוי לעשות בו את החבלה, אף כל מקרה של חבלה אין בית הדין דנים בו אלא אם אפשר לאמוד שהחפץ שחבל בו ראוי לעשות את החבלה.